

Koorsii: Bar-taphee

Instructor:

Cherinet Asrat

**Finfinnee, Oromia
Waxabajjii 2016**

Koorsiichi barattoonni bu'uuraa barreeffama tapha waliin wal barsiisuu fi dandeettii hojiiwwan jalqabaa waltajjiif uumuu irratti qaban akka guddifatan gargaaruuf kan qophaa'edha. Guutummaa koorsii kanaa keessatti barattoonni gama barreeffama tapha adda addaa, kanneen akka guddina arfiilee, dub-taphee, caasaa jaar-gochaa fi dhiibbaa diraamaa dabalatee ni qoratu.

Barattoonni shaakala barreeffamaa fi ramaddiiwwan walduraa duubaan bifa fi akkaataa barreeffamaa adda addaa akka yaalaniif isaan qormaata ta'aniin ni qajeelfamu. Akkasumas tapha isaanii hiriyoota isaanii waliin workshop gochuu fi barsiisaa irraa yaada argachuuf carraa ni argatu.

Xumura barnootichaa irratti barattoonni tapha gabaabaa jalqabaa xumuranii ogummaa barreessuu tapha irratti hubannoo gadi fagoo horataniiru. Koorsii kun barreessitoota tapha, taphattoota, daayireektaroota, fi nama aartii seenaa himuu karaa tiyaatira qorachuuf fedhii qabu kamiifuu mijataa dha.

Kaayyoo Koorsichaa:

- Barattoonni seera bu'uuraa fi tooftaalee barreeffama tapha irratti bu'ura cimaa akka qabaatan gochuu.
- Barattoonni hojiiwwan tiyaatira jalqabaa uumuudhaan dandeettii kalaqaa fi seenaa himuu isaanii akka guddifatan gargaaru.
- Guddina arfiilee, caasaa jaar-gochaa, dub-taphee, fi dhiibbaa diraamaa dabalatee qaamolee adda addaa barreeffama tapha qorachuuf.
- Barattoonni akka barreessitoota taphaatti sagalee addaa isaanii argachuuf bifaafi akkaataa barreeffama adda addaa akka yaalan jajjabeessuu.
- Barattoonni dandeettii barreessuu tapha isaanii akka fooyyessuu fi fooyyessuuf workshopii fi walgahii yaada hiriya haala mijeessuu.
- Hubannoo barattoonni aartii barreessuu taphaafi barbaachisummaa isaa addunyaa tiyaatira keessatti qaban gadi fageessuuf.
- Barattoonni adeemsa tapha gabaabaa jalqabaa xumura barnootichaa irratti xumuruu isaanii qajeelchuu.
- Barattoonni barnoota dabalataa ykn hojii barreeffama tapha ykn dameewwan kanaan walqabatan aartii agarsiisaatiin akka hordofan kakaasuu fi humneessuu.

Ulaagaa Koorsichaa:

- Barattoonni hubannoo bu'uuraa seenaa himuu fi fedhii aartii barreessuu qabaachuu qabu.
- Barattoonni yaada kalaqaa irratti bobba'uuf fedhii qabaachuu fi dandeettii guddina arfiilee fi seenaa himuu irratti qaban guddisuuf fedhii qabaachuu qabu.
- Barattootni fedhii dub-taphee barreessuu, caasaa jaargochaa, guddina arfiilee, fi dhiibbaa diraamaa uumuu irratti dandeettii qabaachuun koorsii milkaa'inaan xumuruuf barbaachisaadha.
- Barattoonni dandeettii barreessuu tapha isaanii fooyyessuuf yaada hiriyoota isaanii fi barsiisaa irraa fudhachuu fi hammachuudhaaf banaa ta'uu qabu.
- Shaakala barreessuu fi workishooppii irratti hirmaannaan cimaan akka barreessaa taphaatti guddinaa fi dagaagina aartiitiif barbaachisaa dha.

- Barattoonni haala tiyaatira addunyaa keessatti akkaataa fi tooftaalee barreeffama tapha adda addaa qorachuuf fedhii fi kaka'umsa qabaachuu qabu.
- Barattoonni ramaddii fi pirojektoota hubannoo isaanii seera bu'uuraa fi tooftaalee barreeffama bar-taphee gabaabaa xumuruun ni eegama.
- Pirojektii dhumaa kan akka tapha gabaabaa ykn mul'ata xumuruun dandeettii fi beekumsa yeroo koorsii keessatti argaman agarsiisuuf barbaachisaadha.

Tooftaa Koorsichi itti kennamuu:

- **Barnoota kennuu:**

- o Barsiisaan yaad-rimeewwan ijoo, seera bu'uuraa fi tooftaalee barreeffama tapha beeksisuudhaaf barumsa kenna. Kunis marii guddina amala, caasaa dubbii, marii fi qaamolee barreeffama waltajjiif ta'an biroo dabalatee ta'uu danda'a.

- **Workshopii:**

- o Workshopiin wal-qunnamtii barattoonni shaakala barreessuu irratti dammaqinaan akka hirmaatan, kaka'umsa barreeffamaa adda addaa qorachuu fi yaada hiriyoota isaanii fi barsiisaa irraa akka argatan carraa ni kenna. Workshopiin barreeffamoota tapha addaa irratti xiyyeeffachuu danda'a, kan akka arfiilee guddisuu ykn argama ijaaru.

- **Dubbisaa fi Xiinxala:**

- o Barattoonni akkaataa, mata duree fi tooftaa adda addaa akka qorataniif dubbisa tapha barreessitoota tapha adda addaa irraa ramadama. Akkasumas, taphoota kana xiinxaluun hubannoo ogummaa kanaa gadi fageessuu fi seenaa bu'a qabeessa ta'e himuu irratti hubannoo argachuu danda'u.

- **Ramaddii Barreessuu:**

- o Barattoonni dandeettii isaanii shaakaluu fi yaad-rimeewwan daree keessatti baratan hojiirra oolchuuf ramaddiin barreessuu ni kennamaaf. Ramaddiin kunniin mul'atawwan uumuu, shaakala marii, skeepii amala ykn tapha gaggabaaboo kan dabalatu ta'uu danda'a.

- **Yaada Hiriya:**

- o Barattoonni hojii isaanii hiriyoota daree isaanii wajjin akka qoodanii fi yaada ijaarsaa akka waliif kennan ni jajjabeeffamu. Adeemsi kun barattoonni barreeffama isaanii akka fooyyessan, ilaalcha adda addaa akka argatan, akkasumas dandeettii xiinxala qeeqaa isaanii akka fooyyessuuf gargaara.

- **Keessummoota:**

- o Dubbatoota keessummootaa, kan akka barreessitoota tapha muuxannoo qaban ykn ogeessota tiyaatira, hubannoo fi muuxannoo isaanii akka qooddatan affeeruun muuxannoo barumsaa badhaadhessuu fi ilaalcha addunyaa dhugaa barreeffama tapha irratti kennuu danda'a.

- **Shaakala fi Dubbisa:**

- o Barattoonni dubbisa waltajjii ykn shaakala hojiiwwan isaanii adeemsa irra jiran irratti hirmaachuuf carraa argachuu danda'u. Kunis barreeffamni isaanii jireenyatti akka argamu arguu fi hojiin isaanii akkamitti waltajjiitti akka hiikamu yaada akka argatan isaan dandeessisa.

- **Pirojektii Xumuraa:**

- o Koorsiichi pirojektii xumuraa barattoonni tapha ykn argama xumurame madaalliif dhiyeessuun dirqama ta'een xumuramuu danda'a. Pirojektiin kun barattoonni dandeettii isaanii akka agarsiisaniifi waan baratan hunda koorsii guutuu keessatti hojiiirra oolchuuf kan dandeessisudha.

Madaallii:

- **Dhiyeessii fi Qeeqa (15%)**

- o Barattoonni hojii isaanii, mul'ata, monoloogii, ykn tapha guutuu ta'e, hiriyyoota isaanii fi barsiisaan qeequuf ni dhiyeessu. Akkasumas hojii hiriyyoota isaanii daree isaanii ni qeequ, yaada ijaarsaa ni kennu, kunis dandeettii barreessuu fi seenaa himuu walii fooyyessuuf gargaara.

- **Workshopii (20%)**

- o Barattoonni workshopii shaakala barreessuu irratti hojjetan irratti ni hirmaatu, hojii isaanii hiriyyoota isaanii waliin yaada kennuudhaaf ni qooddatu, akkasumas waa'ee adeemsa barreessuu tapha irratti marii irratti ni hirmaatu. Workshopiin gama addaa barreeffama tapha, kan akka guddina amala ykn ijaarsa mul'ataa guddisuu irratti kan xiyyeeffatu ta'a.

- **Shaakala Barreessuu (15%)**

- o Barattoonni ramaddii barreessuu akkaataa, gosa fi tooftaa barreeffama tapha adda addaa akka yaalaniif isaan qormaata ta'e ni xumuru. Shaakalawwan kun barattoonni dandeettii barreessuu kalaqaa isaanii akka guddifatanii fi hubannoo seenaa bu'a qabeessa ta'e irratti qaban akka guddisan kan gargaaranidha.

- **Yaada hiriyyaa (10%)**

- o Barattoonni walgahii gamaaggama hiriyyaa irratti ni hirmaatu, bakka hojii walii irratti yaada kennan, cimina, naannoowwan fooyya'iinsa qaban, fi yaada ijaarsaa barreeffamicha fooyyessuu irratti xiyyeeffatu.

- **Pirojektii Xumuraa (40%)**

- o Barattoonni akkaataa idileetti pirojektii dhumaa dandeettii barreessuu tapha isaanii agarsiisu, kan akka tapha dheerina

guutuu ykn mul'ata walduraa duubaan ni xumuru. Pirojektiin kun barattoonni guddinaa fi guddina isaanii akka barreessitoota taphaatti agarsiisuu fi waan koorsii guutuu keessatti baratan hunda hojiirra oolchuuf kan dandeessisudha.

Baafata Koorsii

Kutaa 1: Seensa

- 1.1. Hiika Bar-taphee
- 1.2. Barbaachisummaa seenaa himuu bar-taphee keessatti
- 1.3. Qaamolee bar-taphee

Kutaa 2: Bu'uuralee Caasaa Bar-taphee

- 2.1. Guddina arfiilee hubachuu
- 2.2. Dub-taphee bu'a qabeessa ta'e uumuu
- 2.3. Ijaarsa jaar-gochaa
- 2.4. Waldhabdee fi yaada furmaata hojjechuu
- 2.5. Tapha keessatti bu'aa ba'ii arfiilee

Kutaa 3: Akkaataa fi Teeknika Bar-taphee

- 3.1. Akkaataa barreeffama tapha adda addaa
- 3.2. Qof-dubbii (Monologues) bu'a qabeessa ta'e barreessuu

Kutaa 4: Tapha fooyyessuu

- 4.1. Iskiriipitii fooyyessuu fi dagaagsuu
- 4.3. Ifa ta'uu fi walitti hidhamiinsaaf gulaaluu
- 4.4. Kallattii waltajjii qopheessuu
- 4.5. Duub-deebii fi yaada of keessaa qabaachuu

Kutaa 5: Tapha guutuu barreessuu ykn Arfiilee gama hedduu qabu guddisuu

Kutaa 1: Seensa

1.1. Hiika Bar-taphee

Bar-taphee jechuun aartii iskiriipitii waltajjiif qooddattootaan akka raawwatamuuf yaadame uumuudha. Barreessitoonni taatota, dub-taphee fi seenaa walitti dhufanii muuxannoo tiyaatira uumuuf itti gaafatamummaa qabu.

Jechi "barreessaa tapha" jedhu hiika isaa:

Namni tapha barreessu: Barreessaan tapha nama tapha barreessu yoo ta'u, kunis gosa diraamaa adda durummaan Dub-taphee qooddattoota gidduutti taasifamuu fi dubbisuu qofa osoo hin taane agarsiisa tiyaatiraaf kan yaadame dha. Barreessitoonni taphaas yeroo tokko tokko diraamaa barreessitoota jedhamuun beekamu.

Jechi "barreessaa tapha" jedhu jechoota "tapha" fi "barreessaa" kan walitti makame yoo ta'u, "barreessaa" jecha Ingiliffaa durii ogeessa harkaa ykn ijaarsaa jechuudha. Kanaafuu, barreessaan tapha jechuun nama jechoota, mata dureewwanii fi wantoota biroo gara bifa diraamaa "hojjetee" godhudha.

Barreessitoonni tapha seenaa keessatti beekamoo ta'an keessaa muraasni:

- o Wiliyaam Sheekspir (barreessaa tapha Ingilizii, walaloo barreessaa fi taphattuu, bal'inaan akka barreessaa guddaa afaan Ingiliffaa fi diraamaa guddaa addunyaatti ilaalamu)
- o Sophocles (ogeessa balaa Giriikii durii) .
- o Euripides (barruu Giriikii durii kan nama gaddisiisu) .
- o Henrik Ibsen (barreessaa tapha, daayreektarri tiyaatiraa fi walaloo barreessaa lammii Noorweey)
- o August Wilson (barreessaa tapha Ameerikaa) .

Tapha barreessuu jalqabuuf, barreessaan tapha tokko akkaataa idileetti yaada ykn kaka'umsa seenaa tokkoof jalqaba. Kunis muuxannoo dhuunfaa, taateewwan yeroo ammaa, taateewwan seenaa ykn salphaatti yaada mataa isaanii irratti hundaa'uu danda'a. Sana booda barreessaan tapha qooddattoota fi jaar-gocha sanaa

guddisuu jalqaba, akkaataa qooddattootni walitti dhufanii fi seenaa sana fuulduratti tarkaanfachiisan yaaduudhaan.

Caasaan bu'uuraa tapha kanaa erga hundeeffamee booda barreessaan tapha kanaa kallattii dub-taphee fi kallattii waltajjii barreessuu irratti ni hojjeta. Dub-tapheen jechoota qooddattootaan dubbataman yoo ta'u, kallattiin waltajjii ammoo gochaa fi sochii qooddattootaan waltajjii irratti raawwataman ibsa. Barreessitoonni tapha akkamitti dub-taphee fi gochi walitti dhufuun daawwatootaaf agarsiisa walitti hidhame fi hirmmachisaa akka uumuuf ilaaluun barbaachisaa dha.

Erga iskiriipitiin barreeffamee booda barreessitoonni tapha daayireektaroota, qopheessitoota fi taatota waliin ta'uun tapha kana caalaatti fooyyessuu fi guddisuu danda'u. Saffisa, guddina qooddataa ykn yaa'a waliigalaa seenaa fooyyessuuf fooyya'iinsi taasifamuu danda'a. Barreessitoonni taphaas yeroo shaakalaafi agarsiisaa hojiin isaanii lubbuu horachuu isaa arguuf carraa qabu, akkaataa iskiriipitiin gara waltajjiitti hiikamu irratti yaada gatii guddaa qabu kennu.

Walumaagalatti, bar-tapheen adeemsa kalaqaa fi walta'iinsaa ogummaa, yaadaafi of kennuu barbaadudha. Barreessitoonni tapha seenaa himuu, mata duree walxaxaa qorachuu fi daawwatoota waliin karaa addaa fi humna qabuun karaa tiyaatira kallattiin hojjetamuun akka hirmaatan carraa ni kenna.

1.2. Barbaachisummaa seenaa himuu bar-taphee keessatti

Seenaa himuun bu'ura bar-tapheeti. Maaliif akkas murteessaa ta'e kunooti:

- **Daawwatoota Booji'a:** Seenaan dirqisiisaan namoota gara keessaatti harkisuu fi akka isaan bobba'an godhudha. Barreessuun tapha seenaa kee gara bifa daawwatoota kallattiin jiran hawwachuuf addatti qophaa'etti hiika.
- **Walitti Hidhamiinsa Uuma:** Seenaan kophee nama biraa keessa akka tarkaanfannu nu dandeessisa, kunis gara laafinaafi hubannoo guddisa. Taphoonni dhaggeeffattoota taphattootaa fi haalawwan isaan mudatan waliin walqabsiisuuf seenaa himuutti fayyadamu.
- **Miira Nama Kaasa:** Seenaan akka nu kolfinu, nu boochisu, nu aarsu ykn akka nutti dhaga'amu gochuuf humna qaba. Barreessitoonni tapha seenaa himuutti fayyadamuun daawwatootaaf imala miiraa uumu.
- **Gocha fuulduratti oofa:** Seenaan cimaan waldhabdee ifa ta'e kan qabuu fi taphattoota gara furmaataatti kan ceesisudha. Barreessi tapha seenaa himuu fayyadamuun dhiphina ijaaroo, qooda ol kaasuu fi dubbiin gara fuulduraatti akka tarkaanfatu taasisa.

- **Ergaa waltawaa:** Seenaawwan muuxannoowwan dhala namaa addunyaa maraa qoratu. Barreessuun tapha, karaa seenaa himuu, yaadota gurguddoo akka jaalalaa, kasaaraa, eenyummaa, fi haala dhala namaa haala nama hunda biratti sagalee ta'een akka wal'aansoo qabnu nu dandeessisa.

Gabaabumatti seenaa himuu jechuun onnee fi lubbuu tapha barreessuuti. Innis waan taphattoota keessatti jireenya hafuura baafatu, miira qabsiisu, daawwattootaaf muuxannoo hiika qabu kan uumudha.

1.3. Qaamolee bar-taphee

Bar-tapheen qaamolee adda addaa waliin hojjechuun muuxannoo waltajjii booji'amu uumuu kan of keessatti hammatedha. Wantoota ijoo ta'an keessaa muraasni kunooti:

Jaar-gocha: Kun kaartaa daandii tapha keetii yoo ta'u, tartiiba taateewwan raawwataman kan ibsudha. Dubbiin akka gaariitti caaseffame jalqaba, giddu galeessaa fi xumura ifa ta'e kan qabaatu yoo ta'u, waldhibdee, waldhabdee, fiixee fi furmaata dabalaa dhufu qaba.

Arfiilee: Arfiileen humna seenaa keetii sochoosudha. Namoota dhuunfaa akka gaariitti guddatan kanneen kaka'umsa, fedhii fi mudaa dhaggeeffattoota waliin walitti dhufeenya akka qabaatan isaan taasisu ta'uu qabu.

Ergaa: Kun ergaa bu'uuraa ykn yaada giddugaleessaa tapha kee qoratudha. Hiika gadi fagoo dhaggeeffattootatti dabarsuu barbaaddudha.

Dub-taphee: Jechoonni taphattootaa tapha kee jireenyatti fida. Mariin uumamaan kan dhaga'amu, dhuunfaa amala namaa kan mul'isu, fi dubbii tarkaanfachiisuu qaba.

Caasaa bar-taphee: Taphoonni akkaataa idileetti caasaa murtaa'e tokko gochaalee fi mul'atawwan waliin hordofu. Caasaa diraamaa hubachuun tapha kee dhangala'aa ifa ta'e akka qabaatu fi gara xumura quubsaa ta'etti akka ijaaru gargaara.

Ijaarsa waltajjii: Barreessuun tapha iskiriipitii barreeffamaa irratti kan xiyyeeffatu yoo ta'u, taphaan sun akkamitti akka waltajjii irratti agarsiifamus ilaala. Qaamonni akka dizaayinii seet, ibsaa, bu'aa sagalee, fi sochii hundi isaanii dhiibbaa mul'ataa oomishaaf gumaachu.

Sagalee fi Saffisa: Saffisni dub-taphee keetii fi saffisi jijjiirama argamaa tapha keessatti miira sochii fi eegumsaa uuma.

Waldhabdee: Tapha gaariin kamiyyuu dubbii sana fuulduratti tarkaanfachiisuuf waldhabdee barbaada. Waldhabdeen kun keessoo (qabsoo amala tokkoo) ykn alaa (nama gufuu mudatu) ta'uu danda'a.

Qaamonni kun waliin ta'uun guutummaa walitti hidhame uumu. Barreessitoonni tapha gurguddoon tokkoon tokkoon qaamolee bar-taphee dhiibbaa waliigalaa tapha sanaaf gumaacha akkamii akka godhu hubachuun seenaa isaanii himuuf bu'a qabeessa ta'ee itti fayyadamu.

Kutaa 2: Bu'uuraalee Caasaa Bar-taphee (Fundamental of Playwrighting Structure)

Caasaan tapha tokkoo lafee isaa yoo ta'u, seenaan kee haala nama hawwatuun akka mul'atu bu'uura ta'a. Bu'uuraalee caasaa barreeffama tapha kanaa caccabsuun kunooti:

2.1. Gochaalee fi Argamaawwan (Act and scene):

- 2.1.1. **Gocha (Act):** Akka aadaa isaatti taphaan gochaatti kan qoodamu yoo ta'u, tokkoon tokkoon gocha adeemsa seenaa keessatti kaayyoo addaa tajaajila. Tapha dheerina guutuu qabu gocha sadii ykn shan qabaachuu kan danda'u yoo ta'u, tapha gocha tokkoo ammoo arkii seenaa gabaabsa.
- o Gocha Tokkoffaa: Taatota, haala, waldhabdee giddugaleessaa kan beeksisu yoo ta'u, addunyaa tapha kanaa ni hundeessa.
 - o Gochaalee Giddugaleessaa: Jaar-gocha qopheessuu, qooda guddisuu fi walxaxiinsa waldhabdee qorachuu.
 - o Gocha Dhumaa: Gara fiixee, murtoo fi yeroo dhumaa seenaa sanaatti nama geessa.
- 2.1.2. **Argama (scene):** Tokkoon tokkoon gochaa daran mul'atatti kan qoodamu yoo ta'u, isaanis bu'uuraan kutaalee of danda'anii taatee murtaa'e ykn haasawa taphattoota gidduu jiru irratti xiyyeeffataniidha. Mul'atni dubbii (plot) tarkaanfachiisuun gara fiixee gochaatti ijaaruu qaba.

2.2. Bu'aa ba'ii Diraamaa (Dramatic Arc):

Arki diraamaa jechuun tarkaanfii waliigalaa seenaa tapha kanaa kan agarsiisu yoo ta'u, akkaataa kalaasikii hordofuun:

- **Ibsa (Exposition):** Arfiilee, haalata, fi haala jalqabaa ni beeksisa.
- **Gocha guddisuu (Rising Action):** Waldhabdee giddu galeessaa ni dhiheessa, gufuu seensisa, dhiphina ijaara.
- **Onne-fannistuu (Climax):** Qabxii jijjiirama tapha kanaa bakka waldhabdeen sadarkaa olaanaa irra gahu.
- **Gocha xiqqeessuu (Falling Action):** Bu'aan fiixee olka'iinsaa ni mul'ata, gara furmaataatti nama geessa.
- **Yaada furmaataa (Resolution):** Taphaan kun xumura irra ga'a, fiixee laaftuu hidhee miira cufamuu dhiyeessa.

2.3. Daddabbii (Flexibility) fi Kalaa (Innovation):

Bu'aa ba'iin diraamaa fi caasaan gocha/mul'ata bu'uura cimaa kan kennu yoo ta'u, barreessitoonni tapha foormulaa jabaa qofa irratti hin daangeffaman. Taphoonni ammayyaa yeroo baay'ee caasaa irratti yaalu, seeneffama sarara hin taane, seenaa dachaa fayyadamuun, ykn bifa gocha aadaa cabsuudhaan.

Furtuu caasaan filatte seenaa kee bu'a qabeessa ta'ee akka tajaajilu mirkaneessuudha. Suspense ni ijaaraa? Guddina taphattoota keessaniif daandii ifa ta'e ni kenna? Dhaggeeffattootaaf muuxannoo quubsaa ni uumaa?

Yaadannoowwan Dabalataa:

- Saffisa: Saffisa mul'atawwan kee yeroowwan gocha, yaadaafi qoosaa wajjin garaagarummaa uumuun dhaggeeffattoonni akka bobba'an taasisa.
- Ce'umsa: Ce'umsi haala salphaan mul'atawwan gidduutti taasifamu seenaan uumamaan akka dhangala'u mirkaneessa.
- Dhiphina Diraamaa: Tapha guutuu keessatti suspense ijaaroo fi stakes ol kaasuun daawwattoonni qarqara teessoo isaanii irra akka turu taasisa.

Barreessitoonni tapha bu'uuraalee caasaa kana hubachuudhaan seeneffama dirqisiisaa ta'ee fi haala daawwatootaaf loojikii fi miiraan kan walqabatu ta'een mul'atu hojjechuu danda'u.

2.1. Guddina arfilee hubachuu

Taatotni onnee tapha kamiyyuu dhahatudha. Isaanis meeshaalee seenaa sana fuulduratti tarkaanfachiisan, mata dureewwan of keessaa qaban, dhumarratti sadarkaa miiraatiin dhaggeeffattoota waliin walqunnamsiisaniidha. Barreeffama tapha keessatti guddina amala irratti gadi fageenyaan kan seennu kunooti:

❖ Taatota Dirqisiisoo Hojjechuu:

- Isaan eenyu? Seenaa duubaa, kaka'umsa, fedhii, sodaa fi mudaa taphattoota keetii foon godhi. Maaltu akka isaan tiksan godha? Maal barbaadu? Maal sodaatu?
- Agarsiisi, Hin Himin: Namfakkii tokko maal akka fakkaatu dhaggeeffattootatti salphaatti hin himin. Gocha, marii fi walqunnamtii taphattoota biroo wajjin godhaniin dhuunfaa isaanii mul'isuu.
- Sagalee fi Akkaataa: Tokkoon tokkoon taphattootaa afaan, jechoota qooqa ykn akkaataa adda ta'e dubbachuu isaaniitiin sagalee adda ta'e kenni. Qaama isaaniis ilaalaa - akkamitti of socho'u fi of baatu?
- Waldhabdee Keessaa fi Alaa: Taatotni waldhabdee keessoo (qabsoo dhuunfaa) fi waldhabdee alaa (gufuuwwan addunyaa) ni mudatu. Waldhabdeen kunniin carraa guddinaa fi jijjiirama uumu.

❖ Taphoota Karaa Taphaan Guddisuu:

- Mariin akka Meeshaatti: Mariin meeshaa cimaa amala mul'isuuf gargaarudha. Akkaataa namfakkiin tokko dubbatu waa'ee seenaa, barnootaa fi dhuunfaa isaanii nutti hima.
- Hariiroo fi Walqunnamtii: Akkaataan taphattoonni walitti dhufeenya qaban daayinamiksii isaanii, waldhabdee aangoo fi akkaataa addunyaa itti ilaalan agarsiisa.
- Jijjiiramaa fi Jijjiirama: Taatotni tapha guutuu keessatti bakka tokkotti turuu hin qaban. Taateewwan seenaa sanaatiin qormaata keessa galanii guddina ykn jijjiirama bifa tokko tokko mudachuu qabu.

❖ Arkeetaayipootaa fi Orijiinaalummaa:

- Arkeetaayipoonni akka Qabxii Jalqabaa: Arkeetaayipoonni gosoota amala waliigalaa kan akka goota, jallaa, gorsaa, ykn gowwoomsaa dha. Isaan taphattoota kee guddisuuf jalqaba gaarii ta'uu danda'u, garuu marsaa addaa fi walxaxiinsa dabaluu hin sodaatin.
- Irra Deebiin Ilaaluu (Stereotype) bira darbee: Yaada ilaalcha (stereotype) diimeshinii tokkoo irraa fagaadhu. Taatotni kee gad fageenyaa fi nuance kan akka dhugaa fi walitti dhufeenya qaban akka itti dhagahamu godhu kenni.

❖ Shaakala Guddina Amalaaf:

- Af-gaaffii Amala: Mee amala kee gaafattee waa'ee jireenya isaanii, hariiroo isaanii fi muuxannoo isaanii gaaffii gaafachuu yaadi.
- Sammuu Seenaa Duubaa: Seenaa duubaa bal'aa amala keetii qopheessi, muuxannoo isaanii darbe kan yeroo ammaa eenyu akka ta'an boce qoradhu.

- Gahee Taphachuu: Sagalee isaanii, amala isaanii fi haalawwan adda addaa keessatti akkamitti akka deebii kennan caalaatti hubachuuf, mul'atawwan akka nama keetti taphachuu yaali.

Yeroo fi carraaqqii taphattoota kee guddisuuf invast gochuun, tapha badhaadhaa fi hawwataa ta'ee fi daawwatoota kee biratti sagalee ta'e ni uumta. Taatotni kee humna seenaa kee sochoosu ta'uu isaanii yaadadhu, kanaaf lubbuudhaan akka jiraatan godhi!

2.2. Dub-taphee bu'a-qabeessa ta'e uumuu:

Tapha keessaniif marii bu'a qabeessa ta'e qopheessuu irratti lowdown kunooti:

Yaa'iinsa Uumamaa:

Haasaa Dhugaa: Marii akka haasawa uumamaa fakkaatutti kaayyeffadhu. Namoonni yeroo hunda hima guutuu, caaslugaan guutuu ta'een hin dubbatan. Akkaataa dubbii dhugaa fakkeessuuf yeroo muraasaaf dhaabbachuu, addaan cituu fi yaada guutuu hin taane dabali.

Barreeffama xiqqaa: Mariin waan dubbatame qofa osoo hin taane, waan hin dubbatamne hafedha. Miira, ajandaa dhokataa, ykn dhugaa hin dubbatamne kan taphattoonni kallattiin mul'isuu dhiisuu danda'an ibsuuf barreeffama xiqqaa fayyadami.

Sagalee Amala:

Namummaa Adda Addaa: Tokkoon tokkoon namfakkii sagalee adda ta'ee fi seenaa isaanii, dhuunfaa isaanii fi sadarkaa hawaasummaa isaanii calaqqisu qabaachuu qabu. Akkaataa itti dubbatan yeroo hojjetan sadarkaa barnootaa, ogummaa fi aadaa isaanii ilaali.

Emotional Nuance: Mariin haala miiraa taphattootaa dabarsuu qaba. Filannoo jechootaa, caasaa himaa fi illee callisuutti fayyadamii aarii, gammachuu, sodaa ykn miira biroo kamiyyuu kan mul'ata sana oofu ibsuu.

Kaayyoo fi Hojii: 1.1.

Daba Fuulduratti Tarkaanfachiisi: Sararri marii hundi kaayyoo tokko tajaajiluu qaba. Amala mul'isuu, dubbii tarkaanfachiisuu ykn dhiphina uumuu qaba. Exposition dumps bakka taphattoonni dhaggeeffattootaaf waan tokko qofa ibsan irraa fagaadhaa.

Haxxummaan Furtuudha: Yeroo baay'ee, xiqqaan baay'eedha. Waan hunda karaa mariitiin info-dump hin godhinaa. Dhaggeeffattoonni walqunnamtii taphattootaa fi barreeffama xiqqaatiin wantoota walitti haa goodan.

Shaakala Marii Keessan qarachuuf:

Waraabbii Sagalee: Hiriya ykn miseensa maatii keetii wajjin yeroo haasa'aa jirtu of waraabi. Barreessuudhaan akkaataa namoonni uumamaan dubbatan xiinxali.

Qormaata Monoloogii: Ilaalcha nama tokkootiin monoloogii barreessi, yaada keessoo isaanii fi kaka'umsa isaanii mul'isuu.

Taphoota Improvisation: Taphoota improvisation taphachuun bakka sanatti marii uumuu fi yeroo qabatamaa keessatti taphattoota guddisuu shaakaluu dandeessu.

Gorsa Dabalataa:

Taphoota Sagalee Ol Kaastee Dubbisi: Taphoota gurguddoo sagalee ol kaastee dubbisuun haala agarsiisa tokkoo keessatti akkamitti mariin akka hojjetu dhageessa.

Yaada Argachuu: Hojii kee dubbistoota ykn taphattoota amanamoo ta'aniif qoodii uumamaa fi bu'a qabeessummaa marii keetii irratti yaada argadhu.

Gorsa kana hordofuu fi yeroo hunda shaakaluudhaan, marii dirqisiisaa taphattoota kee fi tapha kee jireenyatti fidu barreessuuf karaa gaarii irra jirta.